Czech Demographic Society - Société tchèque de démographie
Česká demografická společnost

Zpravodaj České demografické společnosti

54/2011 Členský tisk

Je manželství zastaralá instituce?

V České republice jsme od počátku devadesátých let svědky značného poklesu počtu uzavíraných manželství. Zatímco v roce 1992 bylo uzavřeno 74 060 sňatků, tak v roce 2010 se jejich počet snížil na 46 746, což znamená, že na 1 000 obyvatel připadlo 4,4 sňatku. Historicky nižší hodnoty byly zaznamenány na území českých zemí pouze během první světové války, kdy v letech 1915–1917 činil počet sňatků 3,4–3,9 na 1 000 obyvatel. Naopak v roce 1973 bylo uzavřeno 10,0 manželství na 1 000 obyvatel. Velmi těžká situace v období první světové války uzavírání manželství nepřála. Co je však příčinou nízké sňatečnosti v dnešní mírové době? Změnily se postoje lidí k manželství? Podívejme se proto, jak lidé nahlížejí na manželství.

Výběrové šetření **Evropské studie hodnot** z roku 2008 obsahuje otázku: *Je manželství zastaralá instituce?*, s možností odpovědět *souhlasím* nebo *nesouhlasím*. V České republice souhlasilo s tímto výrokem 25 % mužů a 21 % žen. Na Slovensku to bylo pouze 12 % mužů a žen, naopak 30–35 % souhlas mužů i žen byl zaznamenán ve Francii, Belgii nebo Rakousku. Na základě těchto výsledků bychom mohli tedy očekávat, že do manželství vstoupí 70–90 % osob. Paradoxem je, že podíl osob, které alespoň jednou v životě uzavřou sňatek, je dnes ve většině evropských zemí nižší, kolem 50 %. V České republice v roce 2010 to bylo 54,9 % mužů a 61,6 % žen.

Z výběrových šetření je vidět, že manželství jsou o něco více nakloněny ženy než muži, což také odpovídá předchozím procentům pro Českou republiku. Jak se staví k manželství lidé v závislosti na vzdělání? Z výše uvedeného šetření vyplývá, že v České republice muži i ženy s nižším vzděláním více souhlasí s tvrzením, že manželství je zastaralá instituce oproti osobám vysokoškolsky vzdělaným. Podobná situace je ve Francii nebo Belgii. V Rakousku však vysokoškolsky vzdělané ženy častěji pokládají manželství za zastaralou instituci oproti rakouským mužům. Rozdílné názory mohou být také ovlivněny věkem nebo životní zkušeností. Mladší osoby mohou častěji pokládat manželství za zastaralou instituci než starší, které jsou většinou ženaté/vdané a nesouhlasem s výrokem o zastaralosti manželského svazku tak potvrzují svoji životní volbu žít v manželství. Jaká je tedy dnešní sňatková nálada v České republice a odpovídají tomu velmi nízké počty sňatků?

Výběrové šetření **Generations and Gender Survey** konané v České republice v roce 2008 zahrnovalo muže a ženy ve věku 18–79 let a byla zde položena stejná otázka na to, zda manželství je zastaralá instituce s možnými odpověďmi: *rozhodně souhlasím*, *souhlasím*, *ani souhlas ani nesouhlas*, *nesouhlasím*, *rozhodně nesouhlasím*. Podle tohoto šetření deklarují největší nechuť ke vstupu do manželství svobodní starší muži (věk 50–59 let) se základním vzděláním. Tento výsledek lze interpretovat i tak, že se může jednat o jedince, kteří „neuspěli na sňatkovém trhu“. Naopak nejvíce spokojené s hodnotou manželství (nejmenší souhlas s výrokem že manželství je zastaralá instituce) jsou vdané, vysokoškolsky vzdělané ženy a to bez ohledu na věk. Zdá se tedy, že mít rodinu (muže) a vyšší vzdělání, které může znamenat i lepší zaměstnání a výdělek, je pro ženy v České republice cestou ke stabilitě a spokojenosti. Podívejme se také na názory dnešních svobodných mužů a žen, tj. kandidátů na manželství.

Pokračování na s. 2

Uvnitř tohoto vydání:

Je manželství zastaralá instituce? 1—2

Preference vysokých škol v České republice (Aplikace preferenčního modelu migrace) 2—5

Snížila se intenzita předmanželských koncepcí 6

Vybrané databáze demografických dat II. 7

Plodnost ve světě 8

Diskusní večery České demografické společnosti 8

Je manželství zastaralá instituce? (pokračování)

Nejvíce skeptičtí jsou svobodní muži i svobodné ženy ve starším věku (40–59 let), i když ženy v menší míře a vzdělání zde nehraje významnou roli. Svým výrokem o zastaralosti manželství pravděpodobně stvrzují svůj osud. Jak jsou naopak spokojeni se svým manželstvím ti, kteří ho uzavřeli a setrvali v něm? Ženy jsou více spokojeny než muži, a čím vyšší vzdělání tím vyšší spokojenost.

Nedávno zaznamenané poklesy úrovně sňatečnosti v České republice jsou tedy do určité míry v rozporu s názory lidí na hodnotu manželství. V České republice narůstají počty vysokoškoláků, ale počty sňatků nikoliv. Možnost další volby, pokud jde o formu soužití, například registrované partnerství osob opačného pohlaví, by bylo zřejmě více v souladu se současnými postoji ve společnosti, která neztratila víru v hodnoty společného života.

Jitka Rychtaříková

Preference vysokých škol v České republice

(Aplikace preferenčního modelu migrace)

Absolventi středního vzdělávání podáním přihlášky k vysokoškolskému studiu vyjadřují své preference vůči zvolené vysoké škole a dávají jí tak přednost před jinými školami, které si vzájemně konkurují. Vyjdeme-li ze skutečnosti, že každá vysoká škola má své sídlo lokalizované v nějaké územní jednotce (obec, okres, kraj) a stejně tak i trvalé bydliště každého uchazeče o studium lze ztotožnit s některou územní jednotkou, je možné na tento proces rozhodování o budoucím vzdělávání na terciární úrovni nahlížet jako na migraci mezi dvěma územími. Vhodným nástrojem pro analýzu migrační preference je tzv. **preferenční model migračních toků**, díky němuž lze hodnotit migrační proudy mezi dvěma oblastmi a sledovat, které směry jsou nebo naopak nejsou upřednostňovány. „Preferenční model migrace … vychází z představy modelu migračního proudu, ve kterém migranti volí svůj migrační cíl nezávisle (tedy náhodně) na oblasti zdrojové, kterou opouštějí“ *(Roubíček, 1996, s. 171)*.

$$\mathbf{I}_{ij} = \frac{\mathbf{M}_{ij} \times \mathbf{M}}{\mathbf{M}_i \times \mathbf{M}_j}$$

Obecným zápisem pro hodnocení atraktivity určitého směru je rovnice, kde **M** je celkový počet migrantů, $\mathbf{M}_i$ je počet migrantů opouštějících zdrojovou oblast ***i***, $\mathbf{M}_j$ je počet migrantů směřujících do cílové oblasti ***j***, $\mathbf{M}_{ij}$ je počet migrantů opouštějících zdrojovu oblast ***i*** a směřujících do cílové oblasti ***j*** a I_{ij} označuje index preference, popř. depreference daného směru. Na základě teorie pravděpodobnosti platí, že volba cílové oblasti je nezávislá tehdy, rovná-li se index preference jedné. Většinou však v praxi výsledek vyjde větší, nebo naopak menší než jedna. V prvém případě pak migranti tento směr volí častěji, než by odpovídalo náhodné volbě, čili jej preferují, a v druhém případě jej volí méně často, než by odpovídalo náhodné volbě, tzn. že ho odmítají *(Roubíček, 1996)*.

Jelikož je v českých podmínkách vysokoškolské vzdělávání (až na několik málo výjimek) koncentrováno do krajských měst, byla pro analýzu migračních toků zvolena právě úroveň krajů. Pro účely tohoto článku je nutné pod označením migrant chápat uchazeče o studium na vysoké škole, jako migrační cíl kraj vysoké školy, na kterou se hlásí, a zdrojová oblast označuje kraj jeho trvalého bydliště. Analýza je založena na údajích ze tří souborů Uchazeč pro roky 2001, 2005 a 2009, což jsou datové svodky ÚIV (Ústav pro informace ve vzdělávání), které obsahují informace o přijímacím řízení na vysoké školy. Evidovány jsou v nich individuální záznamy o každém uchazeči (rodné číslo[1], pohlaví, PSČ obce trvalého bydliště, státní příslušnost), jeho předchozím vzdělávání, oboru, na který se hlásí, i průběhu a výsledku přijímacího řízení a zápisu. Důležité je upozornit na skutečnost, že každý uchazeč je veden tolikrát, kolik přihlášek ke studiu podal *(ÚIV, 2011)*. Z těchto dat je možné zjistit potřebné údaje pro konstrukci preferenčního modelu – tedy název kraje, ze kterého uchazeč pochází i ve kterém je vysoká škola, na niž se hlásí. Vzhledem ke skutečnosti, že součástí údajů o uchazečích je také informace o výsledku přijímacího řízení a zápisu na danou vysokou školu, byli pro analýzu zvoleni ti uchazeči, kteří se ke studiu skutečně zapsali. Lze totiž předpokládat, že takoví uchazeči se pro dané studium rozhodli a ve vztahu ke svému trvalému bydlišti překročí za účelem studia administrativní hranice. Tomuto vnímání odpovídá nadřazený termín mechanický pohyb, který označuje „jakékoli přesuny obyvatel v prostoru bez ohledu na to, zda jde o přemístění trvalé … nebo jen dočasné …, nebo o dojíždění do zaměstnání či do školy …“ *(Srb et al., 1971, s. 353)*, čímž se

[1] Data byla ze strany ÚIV poskytnuta jako anonymizovaná, tzn. že rodná čísla byla překódována.

aspoň částečně podaří dostát primárnímu účelu preferenčního modelu migrace. Jelikož každý student může v souboru Uchazeč figurovat vícekrát (podle počtu podaných přihlášek, přijetí či zápisů), jsou v analýze uvažovány počty zapsání nikoli zapsaných. Ze statistik taktéž vyplývá, že podíl zapsaných studentů tvoří kolem 90–95 % zapsání. Stejně tak podíl jednočetných zápisů z úhrnu zapsání představuje více než 90 %, přičemž se tento podíl v čase zvyšuje na úkor vícečetných zápisů; dva zápisy se vyskytují v méně než 5 % případů a tři a více zápisy jsou spíše marginálním jevem *(Hulík, Tesárková, 2009 a vlastní výpočty)*. S vědomím všech omezení lze tyto dvě kategorie – zapsání a zapsaní – pro potřeby této analýzy do určité míry ztotožnit.

Spočítané hodnoty indexů preference je možné posuzovat dvojí optikou. Jednak je lze sledovat ve vztahu ke zdrojové oblasti, tedy kraji trvalého bydliště uchazeče a jednak ve vztahu k cílové oblasti, čili kraji vysoké školy. V prvním případě se ptáme, do jaké míry uchazeči pocházející z daného kraje upřednostňují vysoké školy v jednotlivých krajích; v druhém případě otázka zní, s jakou intenzitou uchazeči volí vysoké školy ve zkoumaném kraji. Tento článek se zaměřuje na druhou problémovou otázku. Vždy je zapotřebí mít na paměti, že z hodnot indexů preference nelze pokaždé automaticky usuzovat na absolutní počty zapsání, ze kterých byly indexy spočteny. Mohou totiž nastat případy, kdy kupř. nejvyšší hodnotě indexu preference neodpovídá nejvyšší počet zapsání. Stejně tak ve vývojové perspektivě nastává situace, kdy index v čase sice klesá, ale absolutní počty se zvyšují. Taktéž z mezikrajského srovnání indexů nelze přímo usuzovat na počty zapsání.

V první řadě je nutné uvést, že z analyzovaného období let 2001–2009 vyplývá, že výše hodnoty indexu je přednostně závislá na geografické poloze kraje a jeho blízkosti k analyzovanému kraji a dále na konkurenci vysokých škol. Proto také platí, že daný kraj přednostně preferují „domácí“ uchazeči a uchazeči ze sousedních krajů, zatímco uchazeči ze vzdálenějších regionů jej volí méně často, než by odpovídalo náhodné volbě (depreferují jej). Také rozsah nabídky studijních oborů, ale i kvalitativní aspekty (např. image, kvalita či historie vysokého školství) ovlivňují rozhodování uchazečů, což dokládá situace hraničních krajů Pardubického a Jihomoravského. Zatímco uchazeči z Pardubického kraje preferují jihomoravské školy, v opačném směru toto již neplatí; obdobný vztah lze nalézt mezi Jihomoravským a Olomouckým krajem.

Bezesporu není překvapivá skutečnost, že maximální hodnoty dosahuje kraj mezi vlastními uchazeči. Přední pozici zde zaujímá Karlovarský kraj, který „domácí“ uchazeči v roce 2001 volili 29krát častěji a o osm let později 19krát častěji, než by odpovídalo náhodné volbě. Vysoké indexy preference vykazují také kraje Liberecký a Vysočina, kde jejich hodnoty v roce 2009 byly 13,6, resp. 12,3. Kraj Vysočina díky etablování tamějšího vysokého školství v polovině sledovaného období zaznamenal skokový nárůst preferenčního indexu, který svou výší přesahuje kraje s tradičním terciárním vzděláváním. Zatímco v obou posledně zmíněných regionech ukazatel rostl, v Karlovarském kraji jako jednom z mála výrazně poklesl, a to zejména mezi lety 2005 a 2009. Jedinou výjimku z dominance vlastních uchazečů představoval Středočeský kraj v roce 2001, kdy jej nejvíce preferovali uchazeči z Libereckého kraje (hodnota indexu 5,0, resp. 5,7). Z detailních dat vyplývá, že toto souvisí s blízkostí Mladé Boleslavi, kde v roce 2000 byla založena Škoda Auto Vysoká škola. V dalších letech však tento směr Liberečtí volili méně často a naopak s rostoucí intenzitou jej volili uchazeči z Karlovarského kraje (hodnota indexu v roce 2009 1,6, resp. 3,6), neboť na Kladně svou činnost zahájil Středočeský vysokoškolský institut, který fúzuje s pražskou Vysokou školou manažerské informatiky a ekonomiky, jež má své další pobočky právě v Karlových Varech a Sokolově. Na druhé straně spektra se nacházejí vysoké školy v Praze a Jihomoravském kraji s hodnotami indexu preference 2,7, popř. 3,8 pro rok 2009 s tím, že se mírně zvýšily od roku 2001. Vysvětlení lze nalézt v nadregionálním významu terciárního vzdělávání v těchto krajích, které ve zvýšené míře pokrývá i poptávku z ostatních krajů.

Souhrnně lze říci, že v analyzovaném období 2001–2009 došlo ve většině případů k poklesu indexu preference napříč kraji, přičemž hlavní těžiště propadu leží v druhé polovině období. Zároveň se prohloubila variabilita migrační preference tím, že poklesly minimální hodnoty a naopak vzrostla maxima, což odráží růst významu preference vysokých škol ze strany „domácích“ uchazečů. Na základě dat lze konstatovat, že mezi kraje výrazně upřednostňované vlastními uchazeči patří Karlovarský, Liberecký kraj a kraj Vysočina. V časové perspektivě však Karlovarský kraj, stejně jako Středočeský a částečně i Zlínský ztrácí na poli vysokého školství svou regionální roli a vlastními uchazeči jsou upřednostňovány čím dál tím méně. Naopak mezi kraje posilující svoji regionální roli patří na prvním místě Liberecký kraj, Královéhradecký, Pardubický a s mírným odstupem trojice Plzeňský, Ústecký a Olomoucký kraj.

Pokračování na s. 4

[2] Zapsaným se rozumí „student, který se v daném akademickém roce zapsal do studijního programu … vysoké školy (každý je započítán pouze jednou bez ohledu na to, zda se zapsal do více studií)“ a zapsáním je označován „počet ‚zapsaných‘ přihlášek (každý uchazeč je započítán tolikrát, kolikrát se zapsal ke studiu)“ *(Hulík, Tesárková, 2009, s. 7)*.

[3] Vysoká škola polytechnická Jihlava vznikla z původní vyšší odborné školy a jako taková byla zřízena zákonem z roku 2004 *(VŠPJ, 2011)*.

Preference vysokých škol v České republice (Aplikace preferenčního modelu migrace) (pokračování)

Postupem času se utvářejí nové atraktivní migrační směry a jiné zanikají. Z dat je možné vyvodit, že nové toky uchazečů směřují s rostoucí intenzitou do Středočeského a Karlovarského kraje. Nicméně je nutné si uvědomit, že se v zásadě jedná pouze o vzájemnou preferenci, kdy každý z obou krajů je významněji upřednostňován jen uchazeči z druhého regionu. Pro oba kraje je ještě příznačná preference ze strany uchazečů pocházejících z Prahy. V případě Středočeského kraje se možná rýsuje nový směr z Plzeňského a Jihočeského kraje. Vyvozovat závěry by však bylo zatím předčasné, neboť hodnoty indexů preference jsou v těchto dvou případech stále nižší než jedna. Naopak vysoké školy v Ústeckém, Pardubickém a Olomouckém kraji přestaly být upřednostňovány uchazeči ze Středočeského, resp. Libereckého kraje a kraje Vysočina. Ačkoli se Ústečtí na základě dostupných dat stále rozhodují pro Plzeňský kraj častěji, než by odpovídalo náhodné volbě, jejich preference tohoto regionu poklesly z 1,7 (2001) na 1,1 (2009); podobný vztah platí pro uchazeče z Vysočiny a vysoké školy v Jihočeském kraji (2,2 a 1,7 v letech 2001, resp. 2009)

Libor Šebestík

Použité zdroje

HULÍK, V.; TESÁRKOVÁ, K. 2009. Vývoj přístupu k terciárnímu vzdělávání v České republice v závislosti na demografickém vývoji. In: *Reprodukce lidského kapitálu: vzájemné vazby a souvislosti: sborník konference*. Vysoká škola ekonomická : Oeconomia, 2009. Hypertextová verze dostupná z WWW: <http://kdem.vse.cz/resources/relik09/Prispevky_PDF/Hulik_Tesarkova.pdf>. ISBN 978-80-245-1577-9.

ROUBÍČEK, V. 1996. *Základní problémy obecné a ekonomické demografie*. Praha : Vysoká škola ekonomická, 1996. 271 s. ISBN 80-7079-188-8.

SRB, V.; KUČERA, M.; RŮŽIČKA, L. (1971). Demografie. Praha : Svoboda, 1971. 611 s.

Ústav pro informace ve vzdělávání. 2011. *Divize statistických informací a analýz* [online]. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání, 2011 [cit. 2011-04-11]. Oddělení metodiky a zpracování, Vysoké školy. Dostupný z WWW: <http://dsia.uiv.cz/uch2011n.html>.

Vysoká škola polytechnická Jihlava. 2011. Historie [online]. 2011[cit. 2011-07-11]. Dostupný z WWW: <http://www.vspji.cz/skola/historie.php?id=1&id_druha_uroven=84>.

Indexy preference krajů jako cílových oblastí pro vysokoškolské studium podle kraje trvalého bydliště uchazeče, 2001, 2005, 2009

Zdrojová oblast	Cílová oblast													
	PHA	STČ	JHČ	PL	KV	ÚL	LIB	HK	PAR	VYS *	JHM	OL	ZL	MS
	2001													
PHA	**2,4**	0,5	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	–	0,2	0,2	0,1	0,1
STČ	1,8	**5,0**	0,8	1,1	0,5	1,3	1,4	1,0	1,0	–	0,2	0,3	0,1	0,1
JHČ	1,1	–	**9,9**	2,1	0,5	0,3	0,2	0,4	0,4	–	0,5	0,2	0,3	0,1
PL	0,6	0,3	1,3	**8,7**	1,6	0,4	0,1	0,3	0,3	–	0,2	0,1	0,0	0,1
KV	1,2	0,7	0,8	4,0	**28,9**	2,0	0,6	0,3	0,3	–	0,2	0,2	0,2	0,2
ÚL	1,0	0,4	0,5	1,7	1,3	**8,5**	1,9	0,6	0,4	–	0,2	0,3	0,1	0,4
LIB	1,0	5,7	0,4	0,6	0,7	2,1	**9,4**	1,8	1,2	–	0,3	0,4	0,1	0,1
HK	0,9	1,6	0,2	0,4	0,3	0,7	2,6	**5,9**	3,3	–	0,7	0,8	0,3	0,2
PAR	0,8	0,8	0,4	0,3	0,3	0,4	0,9	3,3	**6,1**	–	1,1	1,0	0,4	0,4
VYS	0,8	0,3	2,2	0,6	0,1	0,6	0,5	1,2	1,2	–	1,9	1,1	0,5	0,2
JHM	0,2	–	0,2	0,1	0,2	0,1	0,2	0,3	0,4	–	**3,7**	1,3	1,0	0,4
OL	0,4	–	0,1	0,1	0,4	0,1	0,4	0,7	0,8	–	1,3	**4,6**	1,6	2,0
ZL	0,4	–	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,6	0,6	–	1,4	1,9	**8,7**	1,5
MS	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,4	0,4	–	0,8	1,3	0,4	**4,9**

Tab. 1: pokračování

Zdrojová oblast	Cílová oblast													
	PHA	STČ	JHČ	PL	KV	ÚL	LIB	HK	PAR	VYS *	JHM	OL	ZL	MS
	2005													
PHA	**2,6**	1,4	0,4	0,5	1,1	0,2	0,4	0,4	0,3	–	0,2	0,1	0,2	0,1
STČ	2,0	**4,6**	0,8	0,9	0,9	1,2	1,3	0,9	1,1	0,5	0,3	0,3	0,1	0,1
JHČ	1,0	0,3	**9,7**	2,0	0,4	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3	0,5	0,2	0,1	0,1
PL	0,7	0,5	1,5	**10,5**	1,9	0,2	0,2	0,3	0,3	–	0,1	0,1	0,1	0,0
KV	1,1	1,0	0,9	4,7	**27,2**	3,0	0,6	0,5	0,4	–	0,2	0,1	0,1	0,1
ÚL	1,1	0,4	0,4	1,5	1,7	**9,6**	1,6	0,5	0,5	0,5	0,2	0,2	0,1	0,5
LIB	1,0	2,9	0,3	0,4	0,8	2,0	**11,0**	1,4	1,2	0,2	0,4	0,3	0,2	0,1
HK	0,9	0,8	0,3	0,2	0,2	0,6	2,5	**7,7**	4,1	1,3	0,7	0,9	0,3	0,2
PAR	0,7	0,8	0,3	0,1	0,1	0,4	0,9	3,7	**6,6**	1,6	1,2	1,2	0,3	0,4
VYS	0,8	0,7	2,0	0,3	0,1	0,3	0,5	1,0	1,3	**10,6**	2,0	0,9	0,4	0,2
JHM	0,2	0,2	0,3	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	1,0	**3,3**	1,0	1,5	0,4
OL	0,3	0,2	0,1	0,1	–	0,0	0,4	0,4	0,6	0,8	1,2	**5,2**	2,0	1,7
ZL	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3	0,4	0,2	1,3	1,8	**7,5**	1,3
MS	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,8	1,5	0,4	**4,9**
	2009													
PHA	**2,7**	1,5	0,3	0,4	1,6	0,3	0,3	0,4	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
STČ	2,1	**3,9**	0,9	0,8	1,1	0,8	1,2	0,8	1,2	0,6	0,2	0,2	0,1	0,1
JHČ	1,0	0,5	**10,0**	1,8	0,3	0,1	0,3	0,2	0,2	0,9	0,4	0,1	0,1	0,1
PL	0,8	0,6	1,4	**10,8**	1,7	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
KV	1,2	3,6	0,7	5,8	**18,9**	1,9	0,3	0,4	0,3	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1
ÚL	1,3	0,6	0,3	1,1	1,7	**10,9**	1,6	0,4	0,3	0,1	0,2	0,2	0,0	0,3
LIB	1,1	1,6	0,2	0,3	0,6	1,7	**13,6**	1,9	0,9	0,2	0,3	0,3	0,0	0,1
HK	0,9	0,7	0,1	0,2	0,3	0,4	2,8	**8,1**	4,7	0,6	0,7	0,7	0,2	0,2
PAR	0,6	0,6	0,2	0,1	0,2	0,2	0,6	4,1	**7,8**	1,5	1,2	1,1	0,4	0,3
VYS	0,7	0,4	1,7	0,3	0,1	0,2	0,4	1,1	1,2	**12,3**	2,0	0,6	0,4	0,1
JHM	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,2	0,3	0,8	**3,8**	0,8	1,9	0,3
OL	0,3	0,1	0,1	0,0	0,1	0,0	0,1	0,3	0,4	0,3	1,2	**5,9**	2,3	1,5
ZL	0,3	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	1,4	2,2	**7,4**	1,2
MS	0,2	0,3	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,2	0,0	0,7	1,2	0,4	**5,0**

Poznámky: Pro výpočet byly použity počty zapsání na vysoké školy. Modře jsou zvýrazněny indexy větší než jedna, červeně potom menší než jedna. Jako důsledek zaokrouhlení je v několika případech červenou barvou označena hodnota 1,0, která je ale ve skutečnosti nižší než jedna a jedničce je velmi blízká.

* Za rok 2001 nebylo možné spočíst indexy preference pro kraj Vysočina, neboť vysoká škola v tomto kraji byla zřízena teprve zákonem z roku 2004 (VŠPJ, 2011).

Zdrojová oblast = kraj trvalého bydliště uchazeče, Cílová oblast = kraj, v němž je univerzita, na kterou se uchazeč zapsal

Zkratky názvů krajů: PHA – Praha, STČ – Středočeský, JHČ – Jihočeský, PL – Plzeňský, KV – Karlovarský, ÚL – Ústecký, LIB – Liberecký, HK – Královéhradecký, PAR – Pardubický, VYS – Vysočina, JHM – Jihomoravský, OL – Olomoucký, ZL – Zlínský, MS – Moravskoslezský

Zdroj dat: vlastní výpočty podle ÚIV

Snížila se intenzita předmanželských koncepcí

Předmanželské koncepce (děti počaté před sňatkem, ale narozené jako manželské; přesněji by se mělo místo dětí jednat o porody, protože z jednoho porodu se může narodit více dětí) lze teoreticky vyjádřit počtem těhotných nevěst. Vzhledem ke skutečnosti, že taková data neexistují máme dva zástupné ukazatele: počet narozených do osmi měsíců po sňatku (tj. 0–7 dokončených měsíců) na 100 sňatků nebo počet narozených do osmi měsíců po sňatku na 100 narozených v prvním pořadí v nynějším manželství. První ukazatel má omezenou vypovídací schopnost, protože sňatek mohou uzavírat i ženy, které vzhledem k věku nemohou mít děti. Druhý ukazatel je přesnější a lze ho počítat z dat demografické statistiky Českého statistického úřadu, přičemž časová řada tohoto ukazatele je dostupná na http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu; analytické ukazatele. Po druhé světové válce se liberalizovalo sexuální chování, a protože dostupná spolehlivá antikoncepce byla výrazně omezenější než dnes a děti narozené mimo manželství nebyly společností vítané, docházelo stále častěji ke sňatku uzavíranému v souvislosti s těhotenstvím snoubenky.

V České republice se v roce 1950 narodilo 36 % dětí z předmanželských koncepcí ze souboru dětí narozených v nynějším manželství v prvním pořadí. Tento ukazatel dosáhl svého maxima v roce 1984 kdy činil 56 %, v roce 2010 to bylo 26 %. Předmanželské koncepce jsou spíše typické pro mladší věkové kategorie, nejvíce ve věku 15–19 let, zatímco u starších žen, počínaje věkem 25 let je jejich frekvence výrazně nižší (viz obr. 1). Hierarchie intenzity předmanželských koncepcí se zachovala dodnes, přičemž na rozdíl od výrazného sestupného trendu celkového ukazatele se podíl/intenzita předmanželských koncepcí v rámci daných věkových skupin v čase příliš nezměnila. Jak vysvětlit tento paradox? Celkový počet předmanželských koncepcí dnes dosahuje o něco méně než 1/3 jejich počtu z roku 1986. Průměrný věk vypočítaný z rozložení předmanželských koncepcí v čase narostl a to z 21,7 let v roce 1986 na 29,5 let v roce 2010. Nárůst tohoto věku souvisel s téměř vymizením předmanželských koncepcí ve věku 15–19 (z 32 % v roce 1986 na 2 % v roce 2010) let a nárůstem jejich podílu ve vyšším věku. Věková kategorie 25–29 se podílela na předmanželských koncepcích 10 % v roce 1986, ale 38 % v roce 2010; ženy ve věku 30–34 se podílely v roce 1986 na předmanželských koncepcích 4 %, v roce 2010 to bylo 32 %. Případ předmanželských koncepcí zřetelně ilustruje, že to byla právě změna věkové struktury matek, která ovlivnila pokles celkového podílu předmanželských koncepcí při zachování téměř stejné intenzity uvnitř věkových skupin.

Jitka Rychtaříková

Předmanželské koncepce v rámci dané věkové kategorie na 100 narozených prvního pořadí v nynějším manželství

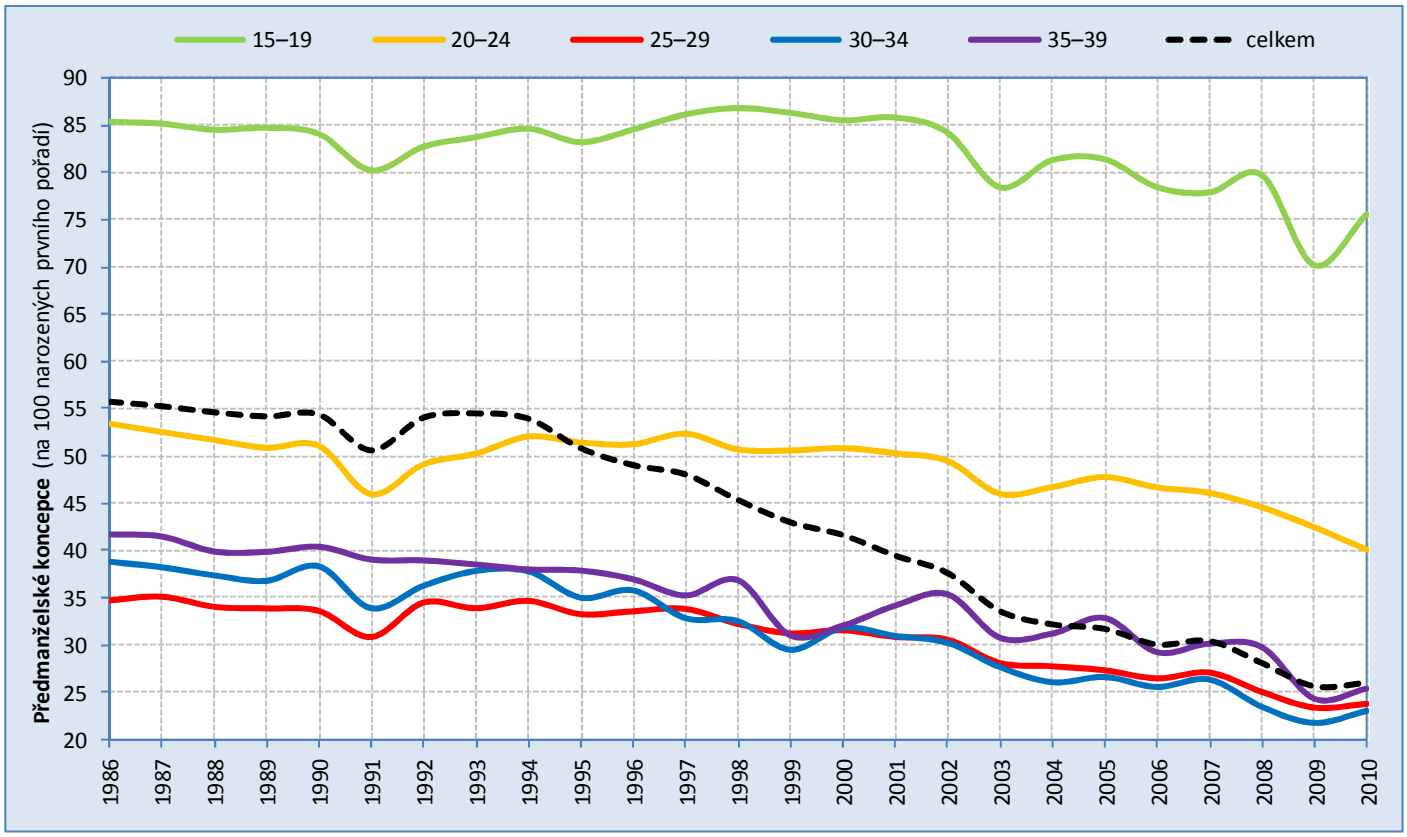

Vybrané databáze s demografickými daty II.

THE HUMAN FERTILITY DATABASE

http://www.humanfertility.org

HFD Main Menu

Registration
- Login
- New User
- Change Password
- User Agreement

About the Project
- FAQ
- History
- Overview

People
- Research Teams
- Advisory Board
- Acknowledgements

Methods
- Methods Protocol

Data
- What's New
- Explanatory Notes
- Data Availability
- Data Formats
- Zipped Data Files
- Citation Guidelines

Links
- Max Planck Institute for Demographic Research
- Vienna Institute of Demography
- Human Mortality DB

The Human Fertility Database

Joshua R. Goldstein, *Director* | Vladimir M. Shkolnikov, *Co-Director* | Tomas Sobotka, *Co-Director*

The Human Fertility Database (HFD) is a joint project of the Max Planck Institute for Demographic Research (MPIDR) in Rostock, Germany and the Vienna Institute of Demography (VID) in Vienna, Austria, based at MPIDR. We seek to provide free and user-friendly access to detailed, well-documented and high-quality data on period and cohort fertility and thus to facilitate research on changes and inter-country differences in fertility in the past and in the modern era.

The HFD is entirely based on one and the same type of initial data - officially registered birth counts by calendar year, mother's age (and/or cohort) and (whenever possible) biological birth order. These data, together with total female population exposure from the Human Mortality Database (www.mortality.org) and parity-specific female population exposure from selected population censuses, population registers, or large-scale surveys, are further processed using a uniform set of methods. The major HFD output includes detailed data on births, unconditional and conditional fertility rates, cohort and period fertility tables as well as selected aggregate indicators such as total fertility rates, mean ages at childbearing, and parity progression ratios.

We seek to provide open, international access to these data. At present, the database contains detailed period and cohort fertility data for the following countries:

Austria	Canada	Czech Republic	Estonia
Finland	France	Germany	Germany (East)
Germany (West)	Hungary	Netherlands	Russia
Slovakia	Slovenia	Sweden	Switzerland
U.K.	U.K. (England and Wales)	U.K. (Northern Ireland)	U.K. (Scotland)
U.S.A.			

The contents of this website are still preliminary and are intended primarily for testing and evaluation. Researchers are free to use the data but should stay alert to emails from HFD about possible updates of the database that may influence their results. We look forward to hearing feedback - bad and good - from all users.

For more information, please begin by reading an overview of the database. If you have comments or questions, or trouble gaining access to the data, please contact us.

MAX PLANCK INSTITUTE FOR DEMOGRAPHIC RESEARCH

Joint project of the MPIDR and the VID, based at the MPIDR

Vienna Institute of Demography ÖAW

THE HUMAN MORTALITY DATABASE

http://www.mortality.org

HMD Main Menu

Registration
- New User
- Change Password
- User's Agreement

Project
- FAQ
- Overview
- History

People
- Acknowledgements
- Research Teams
- HMD Publications

Methods
- Brief Summary
- Full Protocol
- Special Methods

Data
- What's New
- Explanatory Notes
- Data Availability
- Zipped Data Files
- Citation Guidelines

Links
- Max Planck Institute
- UC Berkeley
- UC Berkeley Demography
- Human Life Table Database
- Canadian HMD

General
- Contact us

The Human Mortality Database

John R. Wilmoth, ***Director*** — University of California, Berkeley

Vladimir Shkolnikov, ***Co-Director*** — Max Planck Institute for Demographic Research

The Human Mortality Database (HMD) was created to provide detailed mortality and population data to researchers, students, journalists, policy analysts, and others interested in the history of human longevity. The project began as an outgrowth of earlier projects in the Department of Demography at the University of California, Berkeley, USA, and at the Max Planck Institute for Demographic Research in Rostock, Germany (see history). It is the work of two teams of researchers in the USA and Germany (see research teams), with the help of financial backers and scientific collaborators from around the world (see acknowledgements).

We seek to provide open, international access to these data. At present the database contains detailed population and mortality data for the following 37 countries or areas:

Australia	Finland	Lithuania	Spain
Austria	France	Luxembourg	Sweden
Belarus	Germany	Netherlands	Switzerland
Belgium	Hungary	New Zealand	Taiwan
Bulgaria	Iceland	Norway	U.K.
Canada	Ireland	Poland	U.S.A.
Chile	Israel	Portugal	Ukraine
Czech Republic	Italy	Russia	
Denmark	Japan	Slovakia	
Estonia	Latvia	Slovenia	

For more information, please begin by reading an overview of the database. If you have comments or questions, or trouble gaining access to the data, please write to us (hmd@mortality.org).

Plodnost ve světě

Vývoj úhrnné plodnosti ve světě v období 1950–2050

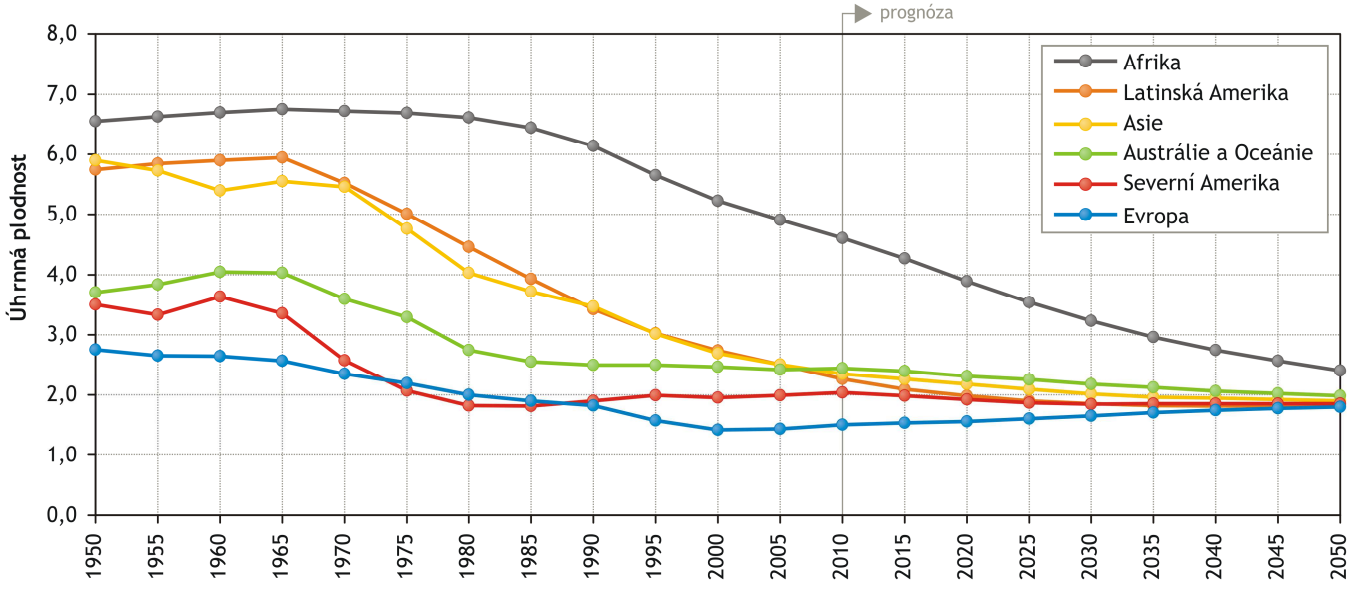

Zdroj dat: World Population Prospects, the 2010 Revision; Dostupné z WWW: <http://esa.un.org/unpd/wpp/unpp/panel_population.htm>.

Převzato z: Hanus, M., Šídlo, L. 2011. *Školní atlas dnešního světa*. Praha : TERRA, s. r. o., 192 s., ISBN 978-80-902282-6-9.

Pozvánka na diskusní večery České demografické společnosti

Diskusní večery České demografické společnosti, které se konají **v posluchárně Z1 Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, Albertov 6, Praha 2**, 2. patro (lze použít výtah) v 16.30 hodin – vždy ve středu. V průběhu měsíců květen–září se diskusní večery nekonají z organizačních důvodů. Na podzim 2011 jsou naplánovány tyto přednášky:

19. října 2011 – **Prognóza lidského kapitálu do roku 2065**
(***RNDr. Tomáš Fiala, CSc.***, *Vysoká škola ekonomická v Praze a* ***Mgr. Vladimír Hulík***, *Ústav informací ve vzdělávání v Praze)*

16. listopadu 2011 – **Sčítání 2011 – jak se připravovalo, probíhalo, v jaké fázi zpracování se nyní nalézá**
(***RNDr. Pavel Čtrnáct***, *Český statistický úřad)*

14. prosince 2011 – **Veřejné databáze**
(***Ing. Eduard Durník***, *Český statistický úřad)*

Máte-li zájem o zveřejnění informace o publikaci, která Vás zaujala, o semináři nebo konferenci, které připravujete, zašlete ji na adresu Společnosti. Zařadíme ji do dalšího čísla Zpravodaje, případně na internetové stránky Společnosti, jež se nalézají na adrese http://www.natur.cuni.cz/cds. Zpravodaj můžete dostávat e-mailem; stačí sdělit adresu sekretářce společnosti na adresu demodept@natur.cuni.cz.

Zpravodaj České demografické společnosti
Vydává Hlavní výbor České demografické společnosti, Albertov 6, 128 43 Praha 2 (demodept@natur.cuni.cz).

Redakční příprava a zabezpečení. Hlavní výbor ČDS
Odpovědná redaktorka čísla 54/2011: Ludmila Fialová; technická redakce: Luděk Šídlo

Neprodejné; vychází 3x ročně.

ISSN 1213-7480